

Plukovník ing. Rudolf Kulhavý, CSc.

SOUČASNÉ PROBLÉMY ROZVOJE VELENÍ

„Rozvojem velení“ nazývám souhrn procesů a jejich efektů, které uskutečňujeme ve vojenské badatelské a vědeckovýzkumné činnosti, ve výzkumu, vývoji a výrobě vojenské techniky, při rozvoji požadované kvalifikace vojáka, jejichž cílem je zdokonalit reálnou soustavu nebo proces velení, které uskutečňuje řízená racionalizace prostředky armádního centra.

Za „realizaci velení“ považuji všechna *prakticky* uskutečněná opatření a jejich výsledky v reálné soustavě velení, která slouží k zdokonalení soustavy nebo procesu velení a která se v *praxi* ukázala jako úspěšná a efektivní.

Pro vymezení funkční oblasti rozvoje velení termínem „rozvoj velení“ neoznačuji všezahrnující objektivní vývoj velení v celé jeho šíři, složitosti a rozmanitosti, ale tímto termínem vyjadřuji *cílevědomě ovlivňovaný a řízený dílčí rozvojový proces, uskutečňovaný na jisté vybrané množině objektů a realizovaný podle racionalizačních záměrů vyššího řídicího armádního centra.*

Proces rozvoje velení tedy postihuje jen některé vybrané prvky a oblasti reálné soustavy a praxi velení.

Ze sféry rozvoje velení vylučuji zejména všechny prvky a akce, které jsou prostředkem nebo objektem *iniciativní racionalizace velení*, tj. racionalizační opatření, která jsou uskutečňována bez vnější intervence nejvyšších řídicích orgánů armády. Opatření, která se uskutečňují v důsledku zákonitého procesu zdokonalování otevřených pracovních cyklů velení, na podkladě poznávacího procesu a růstu zkušenosti pracovníků a realizují se zejména změnami metod

práce nebo individuálním technickým zlepšovatelstvím, které využívá místní zdroje a možnosti.

Oblast rozvoje velení (viz schéma) zahrnuje v každé vojenské vývojové epoše určitou konkrétní soustavu nejrůznějších individuí a účelových institucí, které působí na průniku sfér i soustav rozvoje vědy a techniky ve společnosti, sféry všestranného rozvoje člověka ve společnosti a jejichž cílovým objektem je přeměna reálného systému a existující praxe velení v souladu s perspektivními potřebami vojenství.

Do oblasti rozvoje velení tedy patří nejrůznější individua, instituce a jejich pracovní produkt, který vytváří vojenská badatelská a vědeckovýzkumná činnost, výzkum, vývoj a výroba techniky pro perspektivní soustavy velení, vojenské školství, orgány, jež se podílejí na vojskové a mimovojskové přípravě velitelů a pracovníků štábů. Významnou součástí oblasti velení jsou funkční složky a jejich realizační instituce, které řídí a prakticky uskutečňují přestavbu soustav velení podle záměrů *centrálně řízené* racionalizace velení.

Oblast rozvoje velení tedy objektivně existovala ve všech předchozích vývojových etapách vojenství a má určitou podobu i dnes. Struktura této oblasti se mění v závislosti na potřebách a složitosti velení v konkrétní historické epoše vojenství. V armádách s vyspělým vojenskoteoretickým myšlením pak vždy odráží i potřeby vědecky odvozené a zdůvodněné perspektivní potřeby.

Rozvoj velení v poválečném období vývoje ČSLA nárokoval obnovu vojenského školství a pozornost se soustřeďovala na přípravu velitele a štábu, v duchu platných zásad ve druhé světové válce. V centru pozornosti technického rozvoje byly potřeby spojovací techniky.

K dalšímu zintenzivnění činnosti v rozvoji velení došlo v letech 1952—1959 a to v souvislosti s řešením vlivů možného oboustranného použití atomových zbraní v boji a operaci. Šlo o odstranění disproporcí mezi reálnými možnostmi a nově vznikající potřebou velení, která vyplynula především z podstatného zvýšení tempa a rozsahu operací. Zvýšila se kvalita přípravy velitelů a štábů a zvýraznil se technický rozvoj v oblasti spojovací techniky a elektronice vůbec.

Zavádění nových a výkonnějších spojovacích pojittek, uskutečňování změn v obsahu a programu velení, řešení organizace a vybavení velitelských pracovišť, zdokonalování metod a organizace práce štábů zůstalo plně v působnosti dosavadních tradičních složek rozvoje velení. Nevzniká kategorická potřeba řídit a koordinovat oblast rozvoje velení jako celek (i když potíže se již projevují), ani nezbytnost vytvářet další specializované instituce.

Zcela nová situace vzniká po roce 1959. Vlivem technického rozvoje a praktického zavádění raketových jaderných zbraní vznikají nové problémy velení. Vzniká celá řada požadavků na řešení rozporů mezi novým obsahem velení a přežívajícími formami štábní práce. Nedostatky ve velení prohlubují zejména omezené technické možnosti existujících soustav velení. V řadě úseků vzniká objektivní potřeba řešit obtíže velení zcela novým způsobem. Zejména u zbraňových systémů jsou lidské možnosti již vyčerpány a člověk je zde nevyhnutelně vytlačován technikou z většiny jeho dosavadních tradičních úloh.

Rozvíjející se vědeckotechnická revoluce ukazuje, že je možné i v naší armádě v perspektivě řešit nazrálé problémy velení kvalitativně novým způsobem. Objektivně tak začíná období nástupu k široké technizaci a modernizaci velení.

Zatím co v dřívějších etapách rozvoje velení leželo těžiště technizace především v oblasti přenosu informace, pak nyní je nutné rozřešit jak nejúčelněji technizovat *zpracování* informace a to nejvýkonnějšími technickými prostředky.

Důsledkem tohoto procesu je, že se ve vědeckovýzkumné oblasti objevují specializovaná pracoviště, která počínají tento problém teoreticky zkoumat a prakticky řešit (1958—VVP/VAAZ, 1963 SMA 401 — rozvinuté v letech 1963 až 1965 na Výzkumný ústav 401). Rovněž pedagogická školská základna reaguje na nové požadavky doby (1962 katedra počítačů VAAZ, 1964 pracoviště VLVDÚ, 1965 katedra řízení a velení VPA, 1966 katedra teorie velení VAAZ).

K tradičním orgánům řízení a koordinace rozvoje velení se přidružují nové složky. V roce 1962 vzniká oddělení mechanizace a automatizace v rámci GŠ/OS, odkud vychází zásadní koncepční dokument „Ideový návrh na řešení rozvoje mechanizace a automatizace velení a řízení ČSLA na léta 1963—1970“. Podle této koncepce se rozvíjí nejen potřebná vědeckovýzkumná základna (reprezentovaná zejména VzÚ 401), ale také realizační sféra mechanizovaného a automatizovaného zpracování informací. Je vytvářena na bázi strojně početních stanic, budovaných od roku 1961 z podnětu oddělení mechanizované evidence (zřízeného u EN/MNO v roce 1960) a zakončená zárodkem informačně výpočetního střediska GŠ/1965.

Rozvíjí se také experimentální a ověřovací základna, reprezentovaná výpočetním střediskem se SP Minsk 22 u 7 A (1964), instalovaným počítačem Epos 1 u IVS/GŠ (1965—1967) a vybavením laboratoře VzÚ 401 SP ZPA 600 (1969).

Vznikají i resortní výpočetní střediska, nezapojená do centrální armádní informační soustavy (1967—68 počítače MSP 2 u VZS 031 a VZS 011, 1960 ZUSE 11, 1966 Minsk 22 u VTU, 1967 Minsk 22 u VAAZ).

V roce 1965 se OMA GŠ/OS ruší a slučuje se s SMA 401, které se stává ústředním výzkumným a výkonným pracovištěm generálního štábu pro rozvoj velení v ČSLA.

Jako důsledek realizace I. etapy „Návrhu na zkvalitnění a zhuštění velení v ČSLA“, zpracovaného komisí podle rozkazu MNO 01/1966, zřizuje se v roce 1967 funkce zástupce náčelníka generálního štábu pro rozvoj velení. Současně se vytváří správa vojenských informací GŠ, oddělení vojenských informací u vojenských okruhů a zahajuje činnost stálá komise pro rozvoj velení u NGŠ. Utváří se stálý výbor pro využití výpočetní a spojovací techniky při MNO.

Tak se na počátku roku 1968 vytváří jisté předpoklady k řízení a koordinované dělbě práce vědeckovýzkumných a realizačních orgánů z oblasti rozvoje velení.

V roce 1969 v důsledku změn ve struktuře centrálních orgánů přichází znovu na pořad dne otázka, jak nejúčelněji strukturovat a řídit oblast rozvoje velení.

Vyčerpávající odpověď na tuto otázku není lehká a proto se pokusím nastínit jen některé principy, které bychom měli při jejím řešení respektovat.

Struktura oblasti rozvoje velení by měla odrážet závěry *dlouhodobé koncepce rozvoje velení*, zpracované podle tří realizačních oblastí — mírového, teritoriálního a polního velení. Kapacitní rozvahy k potřebě sil a prostředků nezbytných k řešení všech problémů těchto tří oblastí nás velmi důrazně a nekompromisně přesvědčí o tom, že tento záměr přesahuje rámec národních

možností a že některé dílčí zámysly jsou řešitelné jen v rámci mezinárodní spolupráce.

Bez dlouhodobé koncepce rozvoje velení nemůžeme kvalifikovaně rozhodnout o perspektivní struktuře rozvoje velení. Rozpracovat tuto koncepci můžeme jen společným úsilím všech druhů vojsk a služeb, se zahrnutím výsledků vědecké a výzkumné práce kompetentní vojenskovědní základny ČSLA.

Usměrnit resortní úsilí a požadavky jednotlivých složek MNO můžeme jen koncepčním záměrem řešení *vševojskového velení* (v poli i na teritoriu).

Dnešní konjunkturální konstrukce a spekulace, které mají za cíl posílit postavení některé funkční složky nebo instituce tím, že si podřídí část vědeckovýzkumné základny, jsou odrazem skutečnosti, že řízení rozvoje velení není uspokojivé a problém není koncepčně jasný.

Vývoj ve světě potvrdil, že další rozvoj velení je uskutečnitelný pouze prostřednictvím kvalitativně nové a širší technizace velení, která bude doprovázena jeho restrukturalizací a začleněním nově a univerzálně připraveného důstojníka.

Jedině účelná kombinace těchto činitelů může posunout dnešní velení na vyšší kvalitativní stupeň a vyhovět tak náročným podmínkám, které na ně bude klást soudobý ozbrojený zápas.

Zavedením raketových jaderných zbraní do výzbroje armád nebývale vzrostla úloha bojových zabezpečovacích prostředků včetně prostředků zabezpečení velení. Jejich systémové uspořádání a propojení pevnými informačními vazbami vytváří dosud neobvyklé, bez ztráty podstatných vlastností nedělitelné, hybridní informační soustavy. Použití jaderných zbraní a moderního letectva jakož i obrana proti nim jsou závislé na kvalitě a stabilitě těchto nových hybridních informačních soustav. Zavádění moderních úderných prostředků do výzbroje armády je již nemyslitelné bez současného zavádění odpovídajících soustav velení a zabezpečení. Souběžná opatření jsou nutná i v týlové oblasti a v přípravě člověka.

Vliv těchto novodobých prostředků se projevuje současně na všechny prvky soustavy ozbrojených sil. Oblast této vynucené technické integrace se projevuje i ve vynucené informační integraci mezi základními oblastmi velení.

V důsledku těchto objektivních zákonitostí se *metodickým principem rozvoje velení stává důsledný systémový přístup k řešení problémů velení*. Kategorickým požadavkem nové vojenské epochy je proto *i systém pojetí racionalizace velení*. Dosavadní tradiční a resortní racionalizace velení se dostává do zásadního rozporu s těmito požadavky.

Řešení je v nalezení optimální struktury a hierarchie orgánů řízení rozvoje velení. Jedině tak můžeme dosáhnout komplexně pojatou a řízenou racionalizaci velení, která může v nově vzniklých podmínkách vojenství přivodit rozhodující pokrok a cílevědomě přivést velení na požadovanou úroveň.

Soudobý rozvoj velení je podmíněn zkonstituováním a stabilizací ucelené, komplexně pojaté, dobudované a řízené oblasti rozvoje velení.

K dosažení tohoto cílového stavu a k překonání dnešních obtíží rozvoje velení je nezbytné, abychom splnili tyto předpoklady:

1. Základním předpokladem je *existence vrcholového funkčního orgánu pro řízení a koordinaci celé oblasti rozvoje velení*, který je duševní a výkonný nástroj NGŠ.

Jeho hlavní povinností bude organizovat a řídit práce při tvorbě koncepce rozvoje velení v ČSLA. Organizuje a řídí spolupráci jednotlivých složek MNO

a GŠ, vědeckých ústavů a zařízení při rozpracování dlouhodobých koncepcí rozvoje mírového, teritoriálního a polního velení. Sladuje koncepce a záměry jednotlivých realizačních etap.

Na pokladě globální koncepce formuluje cíle a stanoví obsah jednotlivých realizačních etap. Sladuje koncepce a záměry jednotlivých náčelníků MNO a GŠ. Stanoví prioritu a pořadí řešených problémů nebo úloh. U celoarmádních problémů je předává k propracování a řešení vědeckovýzkumné základně.

Organizuje posouzení předložených systémových návrhů a spolupracuje při rozhodování o navržených variantách řešení.

Tento vrcholový orgán nenahrazuje ani nepřijímá odpovědnost jednotlivých odborných náčelníků v oblastech jejich působnosti. Podle globální koncepce rozvoje velení pouze sladuje, koordinuje a usměrňuje jejich úsilí a iniciativu v oblasti rozvoje velení. Prostřednictvím závazných směrnic a nařízení vedoucích funkcionářů ČSLA však také jejich působení ovlivňuje a motivuje.

2. Dalším významným článkem řízení a koordinace rozvoje velení *jsou jednotně a sladěně působící funkční orgány MNO a GŠ*. Zodpovídají za koncepční a realizační činnost ve sféře jejich funkční působnosti.

K řešení specifických problémů rozvoje velení mohou mít ve svých štábech vyčleněny odborníky pro racionalizaci velení. Tito pracovníci tvoří hlavní zprostředkující článek mezi vrcholovou koncepční oblastí, vědeckovýzkumnými pracovišti a realizační sférou.

Novou a zvláštní funkci mezi těmito prvky řízení má funkční orgán, zodpovědný za všestranné zabezpečení výstavby a provozu mechanizovaných a automatizovaných soustav pro *zpracování* informací.

Spravuje soustavu armádních informačních a výpočetních středisek. Zabývá se celoarmádními problémy neekonomičtější výstavby a využití samočinné výpočetní techniky, jejího provozu, metodami práce a odborným provozně technickým školením vedoucích pracovníků středisek a obsluh zařízení.

S rostoucí systémovostí informačních soustav, vynucenou mechanizací a automatizací celého informačního cyklu, získává zcela mimořádné postavení i funkční orgán pro řízení rozvoje spojovacích soustav nového typu.

3. Nezbytným předpokladem rozvoje velení je i *účelná, vyváženě budovaná soustava vědeckých, výzkumných a vývojových pracovišť*.

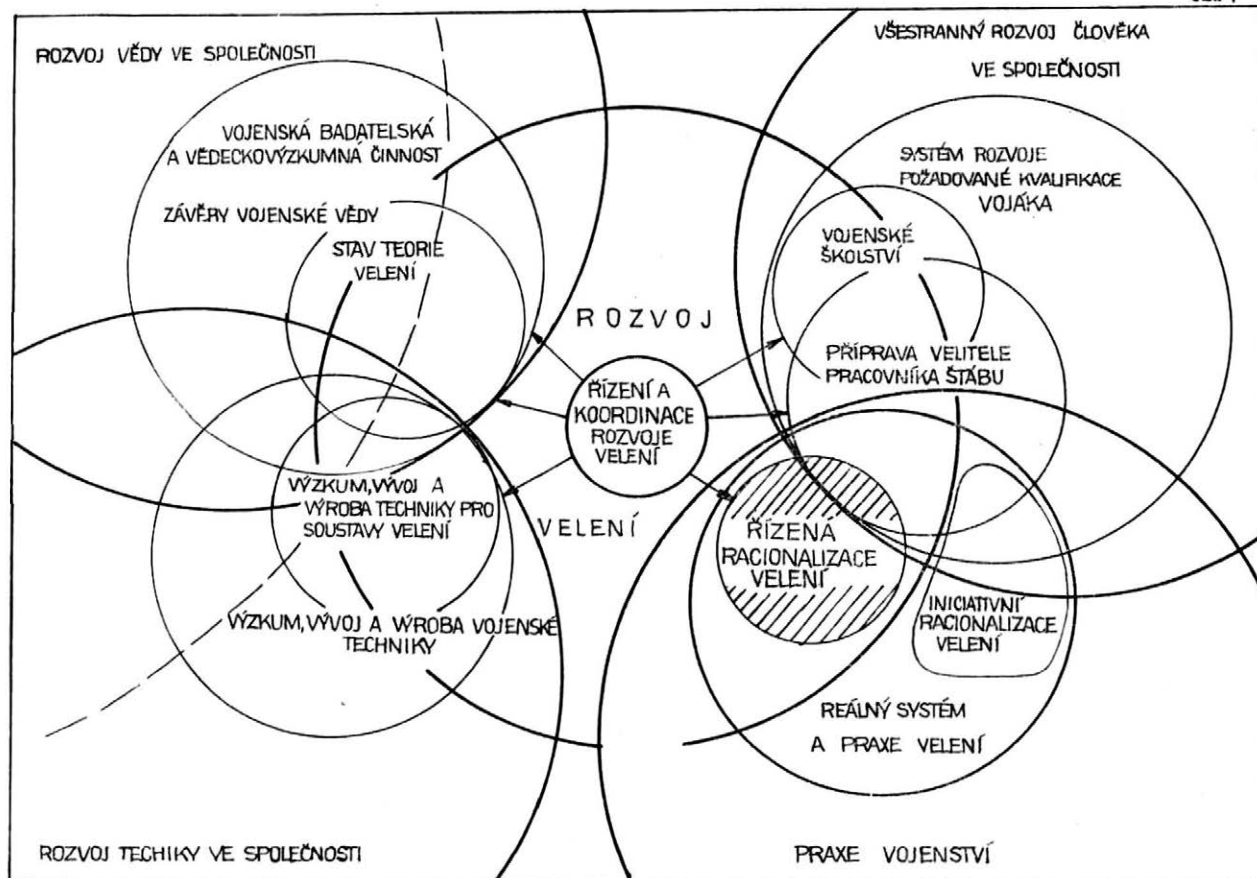
Podílí se na rozpracování koncepcí racionalizačních prací, rozpracovává návrhy a projekty řešení vybraných problémů velení a v některých případech rozpracovává přijaté varianty do realizačních projektů.

Na výsledky této práce navazuje většinou technický výrobní úsek.

Podle hlavních faktorů soudobého rozvoje velení, které určují jeho směr a tempo, můžeme tyto ústavy podle jejich působnosti začlenit do čtyř oblastí:

- rozvoj programů soustavy ozbrojených sil, které jsou vyjádřeny teorií vojenského umění;
- rozvoj obecné teorie řízení a její aplikace prostřednictvím teorie řízení společenských soustav v teorii velení;
- rozvoj procesů informování a rozhodování jako vlastní vnitřní vývoj velení;
- technizace elementárních procesů zpracování informace ve velení jako důsledek všeobecné technizace ozbrojeného zápasu.

Vím, že v takto čisté podobě nebudou jednotlivé ústavy budovány. Budou to ústavy se smíšenou působností nebo instituce s velmi úzkým speciálním zaměřením. Kritéria účelnosti zaměření musí být odvozena z rozboru nejužitečnější

dělbý práce v celé oblasti rozvoje velení, která musí směřovat k nejefektivnějšímu plnění globálních racionalizačních záměrů.

4. Rozvoj velení dále podmiňuje *soustava cílevědomě působících orgánů a institucí vojenského školství, elektivnost akcí pro přípravu velitele a pracovníka štábu nebo obsluh jejich technických nástrojů velení.*

Příprava kádrů v oboru teorie velení má velmi význačné místo v celém procesu rozvoje velení. Nepovažují však za správné, abychom strukturu výzkumných zařízení a jejich podřízenost posuzovali jen z tohoto resortního hlediska (viz VM 4/1969 článek plk. doc. ing. Zd. Hradeckého).

Objektivně posoudit dnešní strukturu vědeckovýzkumné základny rozvoje velení a přijmout závěry k její přestavbě či dostavbě můžeme jen na základě dlouhodobé koncepce rozvoje velení, kterou je však nutné teprve dopracovat.

Dnešní stav mohu posoudit na základě „Metodické koncepce pro 2. etapu rozvoje mechanizace a automatizace velení ČSLA“, kterou schválil NGŠ v září 1966. Plně odráží skutečnost, že proces přestavby velení ve všech oblastech (mírové, teritoriální a polní) přesahuje naše kádrové, technické a ekonomické možnosti. Praxe dosud potvrdila životnost této koncepce. Zejména tu skutečnost, že rozvoj velení v ČSLA se v důsledku reálných omezení může soustředit jen na přesně vymezené a rozhodující orgány, informační oblasti, operace nebo problémy velení.

Přestavbu orgánů řízení rozvoje velení tedy uskutečňujeme v situaci, kdy nemáme rozpracovanou dlouhodobou koncepci rozvoje velení, jejíž dořešení závisí na efektivně fungující soustavě vrcholových orgánů řízení celé oblasti rozvoje velení. Bez nadsázky mohu tvrdit, že jak citlivě a účelně se podaří rozvinout tuto soustavu řídicích orgánů, tak kladně či záporně to ovlivní další vývoj prací v oblasti rozvoje velení.

Tímto zamyšlením jsem chtěl přispět ke kvalifikovanému řešení tohoto problému.